

Wij bieden U hiernevens ter overweging aan een ontwerp van Wet tot herziening van het echtscheidingsrecht.

De toelichtende memorie (en bijlagen), die het Wetsontwerp vergezelt, bevat de gronden waarop het rust.

En hiermede bevelen Wij U in Godes heilige bescherming.

Soestdijk, 12 juli 1969.

JULIANA.

WIJ JULIANA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenselijk is het echtscheidingsrecht te herzien en de daarmede samenhangende bepalingen in het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering te wijzigen;

Zo is het, dat Wij, de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel I

De Titels 9 en 10 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek worden vervangen door de volgende bepalingen.

TITEL 9

Ontbinding van het huwelijk

AFDELING 1

Ontbinding van het huwelijk in het algemeen

Artikel 149. Het huwelijk wordt ontbonden:

- a. door de dood;
- b. door vermissing van één der echtgenoten en een daarop gevolgd nieuw huwelijk van de andere echtgenoot, overeenkomstig de bepalingen van de tweede afdeling van de achttiende titel van dit boek;
- c. door echtscheiding, overeenkomstig de bepalingen van de tweede afdeling van deze titel;
- d. door ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed, overeenkomstig de bepalingen van de tweede afdeling van de tiende titel van dit boek.

AFDELING 2

Echtscheiding

Artikel 150. Echtscheiding tussen echtgenoten die niet van tafel en bed gescheiden zijn, wordt uitgesproken op verzoek van één der echtgenoten of op hun gemeenschappelijk verzoek.

Artikel 151. Echtscheiding wordt op verzoek van één der echtgenoten uitgesproken, indien het huwelijk duurzaam ontworicht is.

Artikel 152. Het verzoek wordt afgewezen, indien de duurzame ontworichting in overwegende mate te wijten is aan de verzoeker, en de andere echtgenoot deswege tegen het verzoek verweer voert.

Artikel 153. 1. Indien als gevolg van de verzochte echtscheiding een bestaand vooruitzicht op uitkeringen aan de andere echtgenoot na vooroverlijden van de verzoeker zou teloorgaan of in ernstige mate zou verminderen, en de andere

Aan

de Tweede Kamer der Staten-Generaal

echtgenoot deswege tegen het verzoek verweer voert, kan het verzoek niet worden toegewezen voordat daaromtrent een voldoende voorziening is getroffen. De rechter kan daartoe een termijn stellen.

2. Het eerste lid is niet van toepassing:

- a. indien redelijkerwijs te verwachten is dat de andere echtgenoot zelf voor dat geval voldoende voorzieningen kan treffen;
- b. indien de duurzame ontwrichting van het huwelijk in overwegende mate te wijten is aan de andere echtgenoot.

Artikel 154. 1. Echtscheiding wordt op gemeenschappelijk verzoek van de echtgenoten uitgesproken indien het verzoek is gegrond op hun beider oordeel dat het huwelijk duurzaam ontwricht is.

2. Ieder der echtgenoten is tot op het tijdstip der uitspraak bevoegd het verzoek in te trekken.

Artikel 155. 1. Op gemeenschappelijk verzoek kan de echtscheiding pas worden uitgesproken nadat elk der echtgenoten of de echtgenoten gezamenlijk aan de rechter een voorstel hebben overgelegd met betrekking tot de voogdij en de toeziende voogdij over de minderjarige kinderen der echtgenoten en de voorziening in de kosten hunner verzorging en opvoeding, en nadat de echtgenoten aan de rechter hebben medegedeeld of, en zo ja op welke wijze, zij hun onderlinge vermogensrechtelijke betrekkingen, daaronder begrepen een uitkering tot levensonderhoud hebben geregeld voor het geval dat het huwelijk ingevolge de gevraagde echtscheiding wordt ontbonden.

2. De rechter kan op gemeenschappelijk verzoek van de echtgenoten de getroffen onderlinge vermogensrechtelijke regeling geheel of ten dele in het vonnis opnemen.

3. Ten aanzien van een in het vonnis opgenomen verplichting van één der echtgenoten tot uitkering van levensonderhoud aan de ander levert de grosse van het vonnis een voor tenuitvoerlegging vatbare titel op.

Artikel 156. De rechter kan bij het echtscheidingsvonnis of bij latere beschikking aan de echtgenoot die niet voldoende inkomsten tot zijn levensonderhoud heeft, op diens verzoek ten laste van de andere echtgenoot een uitkering tot levensonderhoud toekennen.

Artikel 157. Vóór of na het vonnis kunnen de echtgenoten bij overeenkomst bepalen of, en zo ja tot welk bedrag, na de echtscheiding de één tegenover de ander tot een uitkering tot diens levensonderhoud zal zijn gehouden.

Artikel 158. 1. Bij de overeenkomst kan worden bedongen dat zij niet bij rechterlijke uitspraak zal kunnen worden gewijzigd op grond van een wijziging van omstandigheden. Een zodanig beding kan slechts schriftelijk worden gemaakt.

2. Het beding vervalt, indien de overeenkomst is aangegaan vóór de indiening van het verzoek tot echtscheiding en dit niet binnen drie maanden na de overeenkomst is ingediend.

3. Ondanks een zodanig beding kan op verzoek van een der partijen de overeenkomst door de rechter bij het echtscheidingsvonnis of bij latere beschikking worden gewijzigd op grond van een zo ingrijpende wijziging van omstandigheden, dat de verzoeker naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid niet langer aan het beding mag worden gehouden.

Artikel 159. Een verplichting van een gewezen echtgenoot om uit hoofde van echtscheiding levensonderhoud te verschaffen aan de wederpartij, eindigt wanneer deze opnieuw in het huwelijk treedt.

Artikel 160. 1. Bij het echtscheidingsvonnis of bij latere beschikking benoemt de rechter over ieder minderjarig kind der echtgenoten één van de ouders tot voogd en benoemt hij tevens een toeziende voogd.

2. Een ouder die de ouderlijke macht niet bezit, komt voor deze benoeming niet in aanmerking.

3. Betrof de beslissing, bedoeld in het eerste lid, niet alle kinderen der echtgenoten, dan vult de rechtbank haar aan op verzoek van de ouders of van één van hen, van de raad voor de kindbescherming of ambtshalve.

4. Totdat de voogdij van een volgens dit artikel benoemde voogd is aangevangen, blijft het gezag over de kinderen bij hem die dit tijdens het geding had, met dezelfde bevoegdheden en onder dezelfde verplichtingen als hij toen had.

Artikel 161. De rechtbank kan op verzoek van de ouders of van één van hen de krachtens het vorige artikel gegeven voorzieningen wijzigen op grond dat nadien de omstandigheden zijn gewijzigd, of dat bij de vaststelling van die voorzieningen van onjuiste of onvolledige gegevens is uitgegaan.

Artikel 162. 1. De echtscheiding komt tot stand door de inschrijving van het vonnis in de registers van de burgerlijke stand.

2. De inschrijving geschiedt op verzoek van partijen of van één van hen.

3. Indien het verzoek tot inschrijving niet is gedaan uiterlijk zes maanden na de dag waarop het vonnis in kracht van gewijsde is gegaan, verliest het vonnis zijn kracht.

Artikel 163. 1. Indien een tussen de echtgenoten bestaande gemeenschap van goederen door één van hen is benadeeld doordat hij na de aanvang van het geding of binnen zes maanden daarvóór lichtvaardig schulden heeft gemaakt, goederen der gemeenschap heeft verspild, of rechtshandelingen als bedoeld in artikel 88 van dit boek zonder de vereiste toestemming of machtiging heeft verricht, is hij gehouden na de inschrijving van het vonnis waarbij de echtscheiding is uitgesproken, de aangerichte schade aan de gemeenschap te vergoeden.

2. Een op het vorige lid gegronde rechtsvordering kan niet later worden ingesteld dan drie jaren na de inschrijving van het vonnis.

Artikel 164. 1. Op verzoek van een echtgenoot kan bij het echtscheidingsvonnis of bij latere beschikking worden bepaald dat, als hij op het ogenblik van de inschrijving van het vonnis een woning bewoont die aan de andere echtgenoot toebehoort of ten gebuik toe komt, hij jegens de andere echtgenoot bevoegd is de bewoning en het gebruik van de bij de woning en tot de inboedel daarvan behorende zaken gedurende zes maanden tegen een redelijke vergoeding voort te zetten.

2. Tegen hem kan een in dat tijdvak zonder zijn toestemming door de andere echtgenoot verrichte rechtshandeling niet worden tegengeworpen ten nadele van zijn in het vorige lid omschreven bevoegdheid.

3. Weigert hij zijn toestemming of is hij niet in staat zijn wil te verklaren, dan kan de rechtbank die in eerste aanleg over het verzoek tot echtscheiding heeft beslist, op verzoek van de andere gewezen echtgenoot, bepalen dat het vorige lid buiten toepassing blijft.

Artikel 165. 1. Indien de gescheiden echtgenoten met elkander hertrouwen, herleven alle gevolgen van het huwelijk van rechtswege, alsof er geen echtscheiding had plaats gehad. Nochtans wordt de geldigheid van rechtshandelingen die tussen de ontbinding van het huwelijk en het nieuwe huwelijk zijn verricht, beoordeeld naar het tijdstip der handeling. Op het maken of wijzigen van huwelijksvoorwaarden vóór het aangaan van het nieuwe huwelijk vindt artikel 119 van dit boek overeenkomstige toepassing.

2. De ouderlijke macht herleeft slechts voor zover de ouders tot de voogdij bevoegd zijn, en mits de voogdij niet aan een derde was opgedragen.

3. De tot de voogdij bevoegde ouder voor wie de ouderlijke macht niet herleeft is, kan de rechtbank verzoeken hem met

deze macht te bekleden. Dit verzoek wordt slechts afgewezen, indien gegronde vrees bestaat dat bij inwilliging de belangen van de kinderen zouden worden verwaarloosd.

TITEL 10

Scheiding van tafel en bed en ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed

AFDELING 1

Scheiding van tafel en bed

Artikel 166. Door scheiding van tafel en bed wordt de verplichting der echtgenoten tot samenwoning opgeheven.

Artikel 167. 1. Scheiding van tafel en bed kan worden verzocht op dezelfde grond en op dezelfde wijze als echtscheiding.

2. De artikelen 151 en 154–158 zijn van overeenkomstige toepassing.

3. Een verplichting van een echtgenoot om uit hoofde van scheiding van tafel en bed levensonderhoud te verschaffen aan de andere echtgenoot, eindigt bij ontbinding van het huwelijk.

Artikel 168. 1. Bij het vonnis van scheiding van tafel en bed of bij latere beschikking bepaalt de rechter ten aanzien van ieder minderjarig kind der echtgenoten, wie van de ouders de ouderlijke macht zal uitoefenen.

2. Een ouder die de ouderlijke macht niet bezit, kan niet met de uitoefening daarvan worden belast.

3. Betref de beslissing, bedoeld in het eerste lid, niet alle kinderen der echtgenoten, dan vult de rechtbank haar aan op verzoek van de ouders of van één van hen, van de raad voor de kindbescherming of ambtshalve.

Artikel 169. 1. De rechtbank kan op verzoek van de ouders of van één van hen de krachtens het vorige artikel gegeven voorzieningen wijzigen op grond dat nadien de omstandigheden zijn gewijzigd, of dat bij de vaststelling van die voorzieningen van onjuiste of onvolledige gegevens is uitgegaan.

2. Indien de ouder die ingevolge een beslissing als bedoeld bij het vorige artikel de ouderlijke macht uitoefent, hiertoe in de onmogelijkheid geraakt, benoemt de kantonrechter een voorged overeenkomstig artikel 297 van dit boek.

Artikel 170. De overeenkomstig artikel 168 of 169 lid 1 opgedragen uitoefening van de ouderlijke macht begint, zodra de beslissing in kracht van gewijsde is gegaan of, indien zij uitvoerbaar bij voorraad is verklaard, daags nadat de griffier van de beslissing mededeling heeft gedaan aan de echtgenoot aan wie de uitoefening wordt opgedragen. De opgedragen uitoefening begint nochtans niet voordat het vonnis van scheiding van tafel en bed in kracht van gewijsde is gegaan.

Artikel 171. De scheiding van tafel en bed kan aan derden die daarvan onkundig waren, slechts worden tegengeworpen, indien zij was ingeschreven in het huwelijksgoederenregister, aangewezen in artikel 116 van dit boek.

Artikel 172. 1. Indien een tussen de echtgenoten staande gemeenschap van goederen door één van hen is benadeeld doordat hij na de aanvang van het geding of binnen zes maanden daarvoor lichtvaardig schulden heeft gemaakt, goederen der gemeenschap heeft verspild, of rechtshandelingen als bedoeld in artikel 88 van dit boek zonder de vereiste toestemming of machtiging heeft verricht, is hij gehouden, nadat het vonnis van scheiding van tafel en bed in kracht van gewijsde is gegaan, de aangerichte schade aan de gemeenschap te vergoeden.

2. Een op het vorige lid gegronde rechtsvordering kan niet later worden ingesteld dan drie jaren nadat het vonnis van scheiding van tafel en bed in kracht van gewijsde is gegaan.

Artikel 173. 1. Op verzoek van een echtgenoot kan bij het vonnis van scheiding van tafel en bed of bij latere beschikking worden bepaald dat, als hij op het ogenblik waarop het vonnis in kracht van gewijsde gaat, een woning bewoont die aan de andere echtgenoot toebehoort of ten gebruike toekomt, hij jegens de andere bevoegd is de bewoning en het gebruik van de bij de woning en tot de inboedel daarvan behorende zaken gedurende zes maanden tegen een redelijke vergoeding voort te zetten.

2. Tegen hem kan een in dat tijdvak zonder zijn toestemming door een andere echtgenoot verrichte rechtshandeling niet worden tegengeworpen ten nadele van zijn in het vorige lid omschreven bevoegdheid.

3. Weigert hij zijn toestemming of is hij niet in staat zijn wil te verklaren, dan kan de rechtbank die in eerste aanleg over het verzoek tot scheiding van tafel en bed heeft beslist, op verzoek van de andere echtgenoot bepalen dat het vorige lid buiten toepassing blijft.

Artikel 174. 1. Een scheiding van tafel en bed eindigt van rechtswege door de verzoening van de echtgenoten; deze doet alle gevolgen van het huwelijk herleven, alsof er geen scheiding van tafel en bed had plaats gehad. Nochtans wordt de geldigheid van rechtshandelingen die tussen de scheiding en de verzoening zijn verricht, beoordeeld naar het tijdstip der handeling.

2. Indien aan een derde de voogdij was opgedragen, herleeft de ouderlijke macht niet van rechtswege, maar kan een tot de voogdij bevoegde ouder de rechtbank verzoeken met de ouderlijke macht te worden bekleed. Dit verzoek wordt slechts afgewezen, indien gegronde vrees bestaat dat bij inwilliging de belangen van de kinderen zouden worden verwaarloosd.

Artikel 175. Wanneer het vonnis waarbij de echtgenoten van tafel en bed zijn gescheiden, openlijk is bekend gemaakt of in het huwelijksgoederenregister, aangewezen in artikel 116 van dit boek, is ingeschreven, kunnen de echtgenoten de gevolgen van hun verzoening niet tegen derden die hiervan onkundig waren, doen werken, wanneer zij niet op dezelfde manier openlijk hebben bekend gemaakt of in dat register hebben doen inschrijven dat de scheiding heeft opgehouden te bestaan.

AFDELING 2

Ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed

Artikel 176. 1. Ontbinding van het huwelijk van echtgenoten die van tafel en bed gescheiden zijn, wordt op verzoek van een der echtgenoten uitgesproken, indien de scheiding ten minste vijf jaren heeft geduurd.

2. De termijn van vijf jaren kan worden bekort tot ten minste een jaar, indien een der echtgenoten zich gedurig schuldig maakt aan wangedrag in zodanige mate dat van de andere echtgenoot niet kan worden gevergd het huwelijk te doen voort bestaan.

Artikel 177. 1. Indien als gevolg van de verzochte ontbinding van het huwelijk een bestaand vooruitzicht op uitkeringen aan de andere echtgenoot na vooroverlijden van de verzoeker zou teloorgaan of in ernstige mate zou verminderen, en de andere echtgenoot deswege tegen het verzoek verweer voert, kan het verzoek niet worden toegewezen voordat daartoe een voldoende voorziening is getroffen. De rechter kan daartoe een termijn stellen.

2. Het eerste lid is niet van toepassing:

a. indien redelijkerwijs te verwachten is dat de andere echtgenoot zelf voor dat geval voldoende voorzieningen kan treffen;

b. indien de andere echtgenoot zich gedurig schuldig maakt aan wangedrag in zodanige mate, dat van de verzoeker naar redelijkheid generlei verstrekking van levensonderhoud zou kunnen worden gevergd.

Artikel 178. Ontbinding van het huwelijk van echtgenoten die van tafel en bed gescheiden zijn, wordt op hun gemeenschappelijk verzoek uitgesproken, wanneer de scheiding van tafel en bed op het tijdstip van indiening van het verzoek ten minste een jaar heeft geduurd.

Artikel 179. De artikelen 156–159 zijn van overeenkomstige toepassing.

Artikel 180. 1. Bij het vonnis waarbij de ontbinding van het huwelijk wordt uitgesproken, of bij latere beschikking benoemt de rechter over ieder minderjarig kind der echtgenoten die ouder tot voogd, die daarover de ouderlijke macht uitoefent, en benoemt hij tevens een toezieende voogd.

2. Betref de beslissing, bedoeld in het eerste lid, niet alle kinderen der echtgenoten, dan vult de rechter haar aan op verzoek van de ouders of van één van hen, van de raad voor de kindbescherming of ambtshalve.

3. De artikelen 160 lid 4 en 161 zijn van overeenkomstige toepassing.

Artikel 181. 1. De ontbinding van het huwelijk komt tot stand door de inschrijving van het vonnis in de registers van de burgerlijke stand.

2. De artikelen 162, tweede en derde lid, en 165 zijn van overeenkomstige toepassing.

Artikel II

De vijfde afdeling van Titel VI van het Derde Boek van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering wordt vervangen door de volgende bepalingen.

VIJFDE AFDELING

Van gedingen tot ontbinding van een huwelijk en tot scheiding van tafel en bed

Artikel 814. Met betrekking tot gedingen tot echtscheiding, tot scheiding van tafel en bed, en tot ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed komt aan de Nederlandse rechter rechtsmacht toe, indien ten tijde van de indiening van het verzoekschrift:

- a. beide partijen Nederlander zijn; of
- b. een der partijen sedert zes maanden woonplaats in Nederland heeft en het een gemeenschappelijk verzoek betreft; of
- c. hetzij de verweerder sedert zes maanden, hetzij de verzoeker sedert twaalf maanden of, indien hij Nederlander is, sedert zes maanden woonplaats in Nederland heeft en het een verzoek van één der partijen betreft.

Betreft het een gemeenschappelijk verzoek, dan is de rechtbank van de woonplaats van elk der partijen bevoegd. Betreft het een verzoek van één der echtgenoten, dan is bevoegd de rechtbank van de woonplaats van de verweerder of, indien alleen de verzoeker woonplaats in Nederland heeft, de rechtbank van die woonplaats. Heeft geen van beide partijen woonplaats in Nederland, dan is de rechtbank te 's-Gravenhage bevoegd.

Artikel 815. Is een verzoek van een der partijen met inachtneming van het eerste lid van het vorige artikel ingediend, dan kan, zolang de einduitspraak in eerste aanleg niet is gedaan, de wederpartij ook buiten de in het vorige artikel genoemde gevallen voor dezelfde rechtbank harerzijds een verzoek tot echtscheiding, tot scheiding van tafel en bed of tot ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed indienen.

Artikel 816. Onverminderd het in artikel 429d bepaalde, vermeldt een verzoekschrift tot echtscheiding:

- a. de plaats en de dag van voltrekking van het huwelijk;
- b. de grond waarop de rechter ingevolge artikel 814 rechtsmacht heeft en bevoegd is;
- c. de voornamen en de geboortedag van ieder minderjarig kind der echtgenoten of van één van hen;

d. indien het verzoek door één der echtgenoten wordt gedaan, de voornamen en de naam van de andere echtgenoot, alsmede, voor zover een en ander bekend is, diens woonplaats en werkelijke verblijfplaats en de naam van diens raadsman;

e. indien voorzieningen worden verzocht voor de duur van het rechtsgeding als bedoeld in de artikelen 825d en 825e, de gronden waarop dit verzoek berust.

Bij het verzoekschrift worden overgelegd:

- a. een afschrift van de huwelijksakte;
- b. een afschrift van de akte van geboorte van ieder minderjarig kind der echtgenoten;
- c. een afschrift van het verzoekschrift.

Het verzoekschrift wordt door de verzoeker of de verzoekers zelf mede ondertekend.

Betreft het een gemeenschappelijk verzoek, dan wordt het ondertekend, indien er voor de verzoekers verschillende procureurs optreden, door beide procureurs; indien voor beide verzoekers één procureur optreedt, wordt het verzoekschrift ondertekend door deze procureur, alsmede door de advocaat van de partij van wie die procureur niet de raadsman is.

Artikel 817. De rechter bepaalt, tenzij hij zich met toepassing van artikel 429e aanstonds onbevoegd verklaart, dag en uur waarop de behandeling ter terechtzitting aanvangt.

De griffier geeft hiervan kennis aan de beide echtgenoten en roept hen daarbij op om ter terechtzitting te verschijnen.

Is het verzoek gedaan door één der echtgenoten, dan gaat de kennisgeving aan de andere echtgenoot vergezeld van een afschrift van het verzoekschrift.

Artikel 818. De echtgenoten verschijnen ter terechtzitting bij procureur. Op de dag dat de behandeling aanvangt, dienen zij tevens in persoon aanwezig te zijn.

Indien een echtgenoot buiten Nederland verblijf houdt, kan de rechter hem ontslaan van de verplichting in persoon aanwezig te zijn.

Artikel 819. Ingeval een verzoeker bij de aanvang van de behandeling niet bij procureur verschijnt, verklaart de rechter het verzoek vervallen.

Hetzelfde geldt indien een verzoeker bij de aanvang van de behandeling niet in persoon aanwezig is, tenzij blijkt van een gegronde reden van verhindering, in welk geval de rechter een nieuwe dag voor de aanvang van de behandeling bepaalt.

Indien de verhindering niet van tijdelijke aard is, begeeft de rechter zich, alvorens de behandeling te doen aanvangen, naar de verblijfplaats van de verzoeker ten einde hem in persoon te horen. Een meervoudige kamer kan daartoe een rechter-commissaris uit haar midden aanwijzen. Houdt de verzoeker verblijf buiten het rechtsgebied van de rechter, dan kan deze dit verhoor opdragen aan de kantonrechter, die daarvan proces-verbaal opmaakt.

Artikel 820. Ingeval het verzoek door één der echtgenoten is gedaan en bij de aanvang van de behandeling de andere echtgenoot noch bij procureur verschijnt, noch in persoon aanwezig is, bepaalt de rechter een nieuwe dag voor de aanvang van de behandeling, waartegen de griffier de andere echtgenoot zal oproepen op een bij algemene maatregel van bestuur te bepalen wijze. Verschijnt de andere echtgenoot wederom niet bij procureur en is hij evenmin in persoon aanwezig, dan beslist de rechter niet op het verzoek alvorens de overtuiging te hebben gekregen dat de andere echtgenoot van het verzoek op de hoogte is of althans het redelijkerwijs mogelijke is gedaan om hem daarvan op de hoogte te stellen.

Blijkt uit het verzoekschrift dat de andere echtgenoot verblijf houdt in een ziekenhuis of een psychiatrische of daarmee gelijk te stellen inrichting, en is hij niet bij procureur verschenen noch in persoon aanwezig, dan gaat de rechter na of de andere echtgenoot aldaar is opgenomen op grond van een geestesstoornis. Is dit het geval, dan legt de rechter aan de verzoeker ambtshalve het bewijs op dat zijn huwelijk duurzaam is ontworpen.

Indien de andere echtgenoot niet bij procureur verschijnt doch wel in persoon aanwezig is, bepaalt de rechter een nieuwe dag voor de aanvang van de behandeling en wijst hij hem op de noodzaak bij procureur te verschijnen, onder mededeling dat op het verzoek ook kan worden beslist als hij niet bij procureur verschijnt.

Indien de andere echtgenoot wel bij procureur verschijnt doch niet in persoon aanwezig is en van een gegronde reden van verhindering blijkt, bepaalt de rechter een nieuwe dag voor de aanvang van de behandeling; bij verhindering van niet tijdelijke aard is het derde lid van het vorige artikel van overeenkomstige toepassing.

Blijkt niet van een gegronde reden van verhindering, dan kan de rechter aan het niet aanwezig zijn van de andere echtgenoot zodanige gevolgen verbinden als hij geraden oordeelt.

Artikel 821. Gedurende de verdere behandeling van het verzoek kan de rechter te allen tijde de aanwezigheid van de echtgenoten in persoon gelasten tot het verkrijgen van inlichtingen, tot het beproeven van een verzoening en om hun zodanige bedenkingen voor te houden als hij geraden zal oordelen. Een meervoudige kamer kan daartoe een rechter-commissaris uit haar midden aanwijzen.

Indien een echtgenoot aan een overeenkomstig het vorige lid gegeven last niet voldoet, kan de rechter daaraan zodanige gevolgen verbinden als hij geraden oordeelt.

De rechter kan ook de ouders der echtgenoten en andere personen doen oproepen om ter terechtzitting te verschijnen tot het geven van inlichtingen. De oproeping geschiedt door de griffier, en wel schriftelijk, tenzij de rechter een andere wijze van oproeping beveelt.

Artikel 822. Indien het verzoek is gedaan door één der echtgenoten en de andere echtgenoot verweer wil voeren, zal deze daartoe een verweerschrift indienen.

De rechter kan aan een echtgenoot die ter terechtzitting is verschenen zonder een verweerschrift te hebben ingediend, op zijn verzoek alsnog daartoe een termijn gunnen, onder bepaling van een nadere dag voor de voortzetting van de behandeling.

Indien een verweerschrift is ingediend, geeft de rechter de verzoeker op diens verlangen de gelegenheid tot indiening van een repliek, waarna de andere echtgenoot gelegenheid krijgt tot indiening van een dupliek. Zo nodig bepaalt de rechter een nieuwe dag voor de voortzetting der behandeling.

Verweerschrift, repliek en dupliek gaan vergezeld van een afschrift, dat door de griffier aan de wederpartij wordt toegezonden.

Verweerschriften en andere schrifturen van partijen worden ingediend ter griffie door een procureur. Het kantoor van de procureur geldt als gekozen woonplaats.

Artikel 822a. Indien de andere echtgenoot bij verweerschrift zijnerzijds een verzoek tot echtscheiding of tot scheiding van tafel en bed doet, zijn ook te dien aanzien de artikelen 818–822 van toepassing.

Artikel 822b. Is van ieder der echtgenoten een verzoek tot echtscheiding of tot scheiding van tafel en bed aanhangig voor dezelfde rechtbank, dan behandelt zij de verzoeken tezamen en beslist zij daarop bij één vonnis. Zij kan echter te allen tijde tot splitsing overgaan, indien zij dit om bijzondere redenen geboden acht.

Artikel 823. Ten aanzien van het bewijs vinden de bepalingen van de vijfde tot en met de negende afdeling A van de derde titel van het eerste boek overeenkomstige toepassing.

Artikel 824. Betreft het een gemeenschappelijk verzoek, dan wordt een last als bedoeld in artikel 821 lid 1 in ieder geval gegeven alvorens de dag van de einduitspraak wordt bepaald, met dien verstande dat artikel 818 lid 2 en, in geval van gegronde reden van verhindering voor een echtgenoot om in persoon aanwezig te zijn, artikel 819 lid 3 van overeenkomstige toepassing is.

Artikel 824a. De einduitspraak geschiedt, tenzij de rechter zich aanstonds onbevoegd verklaart, bij vonnis. De rechter gaat niet tot de uitspraak van het vonnis over alvorens zich er van te hebben vergewist dat de procureurs van partijen zijn verschenen of de griffier hun tevoren de dag van de uitspraak bij aangetekende brief heeft medegedeeld.

Echtscheiding zal, tenzij zich bijzondere omstandigheden voordoen en de rechter tot de overtuiging is gekomen dat een verzoening uitgesloten is, niet worden uitgesproken binnen twee jaar na de voltrekking van het huwelijk, noch voordat een jaar is verlopen na de indiening van het inleidende verzoekschrift.

Op een aan de rechtbank vóór de uitspraak van haar vonnis gedaan verzoek tot toekenning van een uitkering tot levensonderhoud na echtscheiding aan een echtgenoot ten laste van de andere echtgenoot of tot toepassing van artikel 164 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, alsmede over de voorziening in de voogdij en de toezienende voogdij over de minderjarige kinderen der echtgenoten, beslist zij hetzij bij het vonnis, hetzij bij latere beschikking.

Artikel 825. Hoger beroep tegen het vonnis wordt ingesteld bij beroepschrift, in te dienen binnen twee maanden na de dag der uitspraak, of, indien de appellant niet te eniger tijd tijdens de behandeling bij procureur is verschenen, uiterlijk twee maanden nadat het vonnis hem in persoon is betekend, onderscheidenlijk uiterlijk drie maanden nadat het vonnis hem op andere wijze is betekend en het overeenkomstig het volgende lid openlijk bekend is gemaakt.

De openlijke bekendmaking geschiedt door plaatsing van een uittreksel van het vonnis in de *Nederlandse Staatscourant*. Het uittreksel bevat de dagtekening van het vonnis en de aanduiding van de rechter die het heeft gewezen, alsmede de naam, voornamen en woonplaats van ieder der echtgenoten. De gronden waarop het vonnis berust, worden in het uittreksel niet opgenomen.

Tegen een uitspraak, gedaan na een gemeenschappelijk verzoek, kan, wat betreft de echtscheiding zelf, hoger beroep slechts door de verzoekers tezamen worden ingesteld.

Indien hoger beroep is ingesteld door één der echtgenoten, kan, ondanks het verstrijken van de in het eerste lid genoemde termijn en ondanks berusting, de andere echtgenoot alsnog bij verweerschrift in hoger beroep komen, ook tegen die gedeelten der uitspraak waartegen het beroep ten principale niet is gericht.

Indien in hoger beroep alsnog echtscheiding wordt uitgesproken, kan de zaak voor de verdere beslissingen naar de rechtbank worden teruggewezen.

Artikel 825a. Hoger beroep tegen een eindbeschikking waarbij de rechtbank ingevolge artikel 824a lid 3 of 825 lid 5 heeft beslist over toekenning van een uitkering of over toepassing van artikel 164 lid 1 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek moet worden ingesteld binnen twee maanden na de dagtekening van de beschikking of, indien de appellant niet te eniger tijd tijdens de behandeling bij procureur is verschenen, uiterlijk twee maanden nadat de beschikking hem is betekend, met dien verstande dat deze termijn niet eindigt voordat het vonnis waarbij de echtscheiding is uitgesproken, in kracht van gewijsde is gegaan.

Artikel 825 lid 4 is van overeenkomstige toepassing.

Artikel 825b. Op het beroep in cassatie van in hoger beroep gewezen arresten is artikel 825 van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat voor de woorden „tijdens de behandeling” in lid 1 van artikel 825 moet worden gelezen: tijdens de behandeling in hoger beroep.

Artikel 825c. Totdat de einduitspraak op een verzoek tot echtscheiding in kracht van gewijsde is gegaan, kan ieder der echtgenoten voorlopige voorzieningen als bedoeld in de artikelen 825d en 825e vragen.

Het daartoe strekkende verzoekschrift wordt ingediend bij de rechtbank of het gerechtshof waarbij het verzoek tot echtscheiding aanhangig is of laatstelijk aanhangig was. De voorziening

gen kunnen ook reeds bij het inleidende verzoekschrift tot het uitspreken van echtscheiding worden gevraagd.

De behandeling vangt niet later aan dan in de derde week volgende op die waarin de voorziening is gevraagd.

Bij de oproeping voor de behandeling van het verzoekschrift wordt aan de andere echtgenoot een afschrift daarvan toegezonden. Indien het verzoekschrift wordt ingediend op een terechtzitting waarop de andere echtgenoot bij procureur verschenen of in persoon aanwezig is, wordt het afschrift hem aldaar overhandigd.

De andere echtgenoot kan tegen het verzoek om een voorlopige voorziening verweer voeren, hetzij bij verweerschrift, hetzij mondeling ter terechtzitting; in een zodanig verweerschrift behoeft een verweer tegen het verzoek ten principale nog niet te worden opgenomen.

Artikel 825d. De rechter kan bij beschikking, voor de duur van het geding:

a. de echtgenoten ontslaan van de verplichting tot samenwoning, waarbij hij tevens kan bepalen dat één der echtgenoten bij uitsluiting gerechtigd zal zijn tot het gebruik van de echtelijke woning, en voorts bevelen dat aan de andere echtgenoot de goederen tot diens dagelijks gebruik strekkende, zullen worden ter hand gesteld;

b. bepalen aan wie der echtgenoten de kinderen zullen worden toevertrouwd, waarbij tevens, indien de kinderen niet reeds in de macht van die echtgenoot mochten zijn, de afgifte van de kinderen aan hem zal worden bevolen;

c. de bedragen bepalen die de ene echtgenoot moet betalen voor het levensonderhoud van de andere echtgenoot en voor de verzorging en opvoeding van de kinderen die aan laatstgenoemde mochten zijn toevertrouwd.

Artikel 825e. De rechter kan voorts op verzoek van een der echtgenoten, doch ook ambtshalve, bij beschikking voor de duur van het geding, één der ouders of beide ouders geheel of gedeeltelijk in de uitoefening van de ouderlijke macht schorsen, indien hij dat in het belang van de kinderen noodzakelijk acht.

Betreft de schorsing een ouder die met de andere gezamenlijk de ouderlijke macht uitoefent, dan wordt deze macht door de andere ouder alleen uitgeoefend.

Betreft de schorsing beide ouders, dan vertrouwt de rechter het kind voorlopig aan de raad voor de kindbescherming toe, waarbij hij deze laatste ten aanzien van persoon en vermogen van dit kind zodanige bevoegdheden toekent als hij geraden oordeelt.

Betreft de schorsing een ouder die de ouderlijke macht alleen uitoefent, dan kan de rechter bepalen dat die macht door de andere ouder wordt uitgeoefend, mits deze tot de voogdij bevoegd is, of handelen als hiervoren vermeld voor het geval de schorsing beide ouders betreft.

Op de door de raad voor de kindbescherming gemaakte kosten is artikel 273 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing.

De in de voorgaande leden bedoelde beschikkingen worden niet gegeven zonder dat de ouders in persoon en de raad voor de kindbescherming ter terechtzitting zijn gehoord of daartoe behoorlijk zijn opgeroepen.

Artikel 825f. De beschikkingen bedoeld in de artikelen 825d en 825e kunnen tot het tijdstip waarop zij ingevolge artikel 825g hun kracht verliezen, op een door de echtgenoten of één van hen gedaan verzoek, worden gewijzigd of ingetrokken door de rechtbank of het gerechtshof waarbij het verzoek tot echtscheiding aanhangig is of laatstelijk aanhangig was.

Tegen deze beschikkingen en die op een verzoek tot wijziging of intrekking daarvan staat geen andere voorziening open dan cassatie in het belang der wet.

Artikel 825g. Indien het verzoek tot echtscheiding wordt afgewezen, verliezen de voorlopige voorzieningen hun kracht, zodra het vonnis in kracht van gewijsde is gegaan.

Indien de echtscheiding wordt uitgesproken, behouden de voorlopige voorzieningen die op de kinderen betrekking heb-

ben, hun kracht totdat de voogdij overeenkomstig artikel 280 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek is begonnen, en de overige voorlopige voorzieningen tot het tijdstip van inschrijving van het vonnis in de registers van de burgerlijke stand.

De voorlopige voorzieningen verliezen hun kracht zodra de mogelijkheid tot inschrijving van het vonnis is vervallen.

Artikel 825h. Indien de echtgenoten gehuwd zijn in een gemeenschap van goederen, kan na de indiening van het in artikel 816 bedoelde verzoek ieder van hen de president van de rechtbank verlov verzoeken tot verzegeling, boedelbeschrijving en waardering van goederen der gemeenschap, alsmede tot conservatoir beslag op goederen der gemeenschap.

De president kan, alvorens het verlov te verlenen, de andere echtgenoot doen oproepen.

Tot het leggen van conservatoir beslag verleent de president slechts verlov in geval van gegronde vrees voor verduistering. De artikelen 808b-808i en 808j, tweede lid, zijn van overeenkomstige toepassing.

Artikel 826. Met betrekking tot verzoeken tot scheiding van tafel en bed zijn de artikelen 816-825h, met uitzondering van het derde lid van artikel 825g, van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat in plaats van voorziening in de voogdij en de toeziende voogdij wordt gelezen voorziening in de uitoefening van de ouderlijke macht, en dat in artikel 825g lid 2 voor het tijdstip van inschrijving van het vonnis in de registers van de burgerlijke stand in de plaats treedt het tijdstip waarop het vonnis in kracht van gewijsde gaat.

Artikel 827. Met betrekking tot verzoeken tot ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed zijn de artikelen 816-825b, met uitzondering van het tweede lid van artikel 824a en het bepaalde omtrent verzoeken tot toepassing van artikel 164 lid 1 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat bij het verzoekschrift ook moet worden overgelegd het vonnis waarbij de scheiding van tafel en bed is uitgesproken.

Artikel III

In Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek worden voorts de volgende wijzigingen aangebracht.

A. Na artikel 92 wordt opgenomen:

Artikel 92a. Deze titel is niet van toepassing op van tafel en bed gescheiden echtgenoten.

B. Aan het begin van artikel 111 wordt geplaatst het cijfer „1” en aan dit artikel worden twee leden toegevoegd, luidende:

2. Indien de echtgenoot tegen wie de eis is toegewezen, de gemeenschap heeft benadeeld doordat hij na de aanvang van het geding of binnen zes maanden daarvóór lichtvaardig schulden heeft gemaakt, goederen der gemeenschap heeft verspild, of een rechtshandeling als bedoeld in artikel 88 van dit boek zonder de vereiste toestemming of machtiging heeft verricht, is hij gehouden de aangerichte schade aan de gemeenschap te vergoeden.

3. Een op het vorige lid gegronde rechtsvordering kan niet later worden ingesteld dan drie jaren nadat het vonnis in kracht van gewijsde is gegaan.

C. Artikel 401 wordt gelezen:

Artikel 401. 1. Een rechterlijke uitspraak of een overeenkomst betreffende levensonderhoud kan bij latere rechterlijke uitspraak worden gewijzigd of ingetrokken, wanneer zij nadien door wijziging van omstandigheden ophoudt aan de wettelijke maatstaven te voldoen.

2. Een rechterlijke uitspraak betreffende levensonderhoud kan ook worden gewijzigd of ingetrokken, indien zij van de aanvang af niet aan de wettelijke maatstaven heeft beantwoord doordat bij die uitspraak van onjuiste of onvolledige gegevens is uitgegaan.

3. Een overeenkomst betreffende levensonderhoud kan ook worden gewijzigd of ingetrokken, indien zij is aangegaan met grove miskenning van de wettelijke maatstaven.

D. In artikel 406 lid 2 vervallen de woorden „of goedkeuring van een regeling”.

Artikel IV

In het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering worden voorts de volgende wijzigingen aangebracht.

A. Artikel 82 lid 1 laatste alinea wordt gelezen:

ingeval het de staat van personen betreft, nadat het aan de gedaagde is betekend en openlijk bekend gemaakt, en zowel negentig dagen na de betekening als dertig dagen na de openlijke bekendmaking zijn verlopen. De openlijke bekendmaking geschiedt door de plaatsing van een uittreksel van het vonnis in de *Nederlandse Staatscourant*. Het uittreksel bevat de dagtekening van het vonnis en de aanduiding van de rechter die het heeft gewezen, voorts de naam, de voornamen en de woonplaats van de partijen, alsmede de beslissing. De gronden waarop het vonnis berust, worden in het uittreksel niet opgenomen.

B. Artikel 906 vervalt.

C. Artikel 929 wordt gelezen:

Artikel 929. De verzoeken, bedoeld in de artikelen 160 lid 3, 161, 165 lid 3, 168 lid 3, 169 lid 1, 174 lid 2, 180 lid 2, 285 en 286 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, worden ingediend bij de rechtbank die in eerste aanleg beslist heeft over de gerechtelijke ontbinding van het huwelijk of de scheiding van tafel en bed tussen de ouders van de kinderen.

D. Artikel 930 vervalt.

E. Artikel 931 wordt gelezen:

Artikel 931. Hoger beroep tegen een eindbeschikking waarbij de rechtbank ingevolge artikel 824a lid 3 of 825 lid 5 heeft beslist over de voorziening in de voogdij en de toeziende voogdij of de uitoefening van de ouderlijke macht, moet worden ingesteld binnen twee maanden na de dagtekening van de beschikking of, indien de appellante niet te eniger tijd tijdens de behandeling bij procureur is verschenen, uiterlijk twee maanden nadat de beschikking hem is betekend, met dien verstande dat deze termijn niet eindigt voordat het vonnis waarbij de gerechtelijke ontbinding van het huwelijk of de scheiding van tafel en bed is uitgesproken, in kracht van gewijsde is gegaan.

Artikel 825 lid 4 is van overeenkomstige toepassing.

F. In artikel 932 lid 1 worden de woorden „de artikelen 158, 176 en 193 lid 1” vervangen door: de artikelen 161 en 169 lid 1.

G. In artikel 934 worden de woorden „de artikelen 159, 178 lid 3, 218 en 219 lid 3” vervangen door: de artikelen 165 lid 3, 174 lid 2, 218 en 219 lid 3.

Overgangsbepalingen

Artikel V. 1. Gedingen tot echtscheiding of tot scheiding van tafel en bed, waarin het verzoekschrift aan de president van de rechtbank is overhandigd vóór het tijdstip van in werking treden van deze wet, worden, met inbegrip van een eis die in het geding bij wege van reconventie is of wordt gedaan, geheel afgedaan met toepassing van het recht dat vóór dat tijdstip gold. Indien echter de dagvaarding niet is uitgebracht vóór dat tijdstip, en evenmin binnen een maand na het daartoe verleende verlof, kan de door dat verzoekschrift ingeleide procedure niet meer worden vervolgd.

2. De eerste zin van het voorgaande lid is van toepassing op gedingen tot ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed, waarin de eerste oproeping is gedaan vóór het tijdstip van in werking treden van deze wet.

Artikel VI. 1. Indien echtscheiding, scheiding van tafel en bed of ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed is uitgesproken vóór het tijdstip van in werking treden van deze wet of daarna doch met toepassing van het vóór dat tijdstip geldende recht, is ten aanzien van de vraag of op een der partijen de verplichting rust om uit dien hoofde aan de andere partij levensonderhoud te verschaffen, eveneens het vóór dat tijdstip geldende recht van toepassing.

2. In afwijking van het vorige lid is het bij deze wet vastgestelde artikel 159 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing, indien de andere partij na het tijdstip van in werking treden van deze wet opnieuw in het huwelijk treedt.

3. In afwijking van het eerste lid zijn voorts de bij deze wet vastgestelde artikelen 157 en 158 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing, indien partijen na het tijdstip van in werking treden van deze wet bij overeenkomst bepalen of de een tegenover de ander tot een uitkering voor diens levensonderhoud zal zijn gehouden.

Artikel VII. Voor het overige zijn na het tijdstip van in werking treden van deze wet op de gevolgen van een echtscheiding, scheiding van tafel en bed of ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed, die met toepassing van het vóór dat tijdstip geldende recht is of wordt uitgesproken, de bepalingen van deze wet van toepassing.

Slotbepalingen

Artikel VIII. De wet van 20 mei 1955 (*Stb.* 204) wordt ingetrokken.

Artikel IX. 1. Deze wet treedt in werking op een nader door Ons te bepalen tijdstip.

2. Deze wet kan worden aangehaald als: Wet herziening echtscheidingsrecht.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministeriële Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Justitie,